

Meie parimad talvised söögiseened

sametkõrgesed

Sametkõrgese perekonna liikide viljakehi võib meie metsas kohata sügisest varakevadeni. Eestis on leitud kasvamas vähemalt 5 liiki sametkõrgeseid. Nende seente välimus võib olla üsna muutlik ja osa liike on molekulaar-geneetiliste meetodite abil kirjeldatud alles viimasel ajal. Puidu-sametkõrges jätkab talvel kasvamist ja viljakehad ilmuvad puudele ja kändudele ka pärast paaripäevast sula. Seenerakud sisaldavad külmumisvastast ainet, mis kaitseb neid pakase eest. Seenevaatlusi tehakse Eestis vähe, kandke enda taliseenevaatlused Elurikkuse andmebaasi või loodusvaatluste andmebaasi!

PUIDU-SAMETKÕRGES

(*Flammulina velutipes*)

Foto: Vello Liiv

Kasvab lehtpuudel ja lehtpuukändudel lamapuidul, eriti pajudel, leppapuidul, pärnal. Sage. Kübar on kollane, oranžikas või pruunikas ja kaetud limaga, tumedam seenejalg kuiv ja sametja pinnaga. Eoslehekesed kollakaspruunid. Viljakehad on omavahel pöösasjalt kokku kasvanud. Mõnikord võib viljakehi näha mitme meetri kõrgusel, kuid need kasvavad ka mahalõigatud pajuksa-hunnikutel. Viljakehi võib leida oktoobrist aprillini. Söödav värselt. Proovida tasub seenekübaraid, seenejalad kipuvad olema sitked.

SOOME SAMETKÕRGES

(*Flammulina finlandica*)

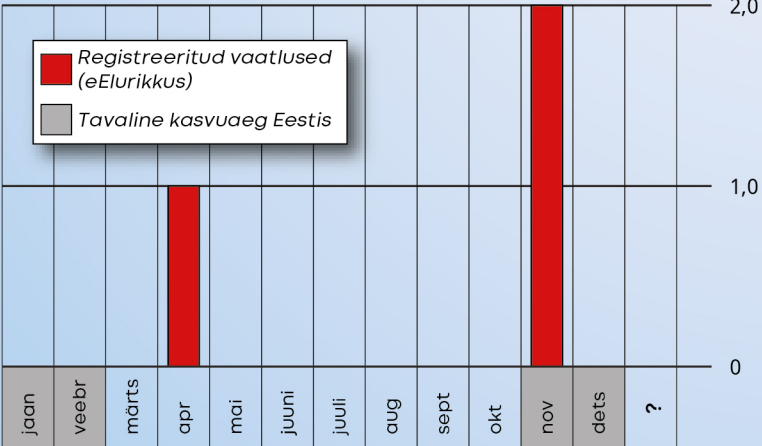
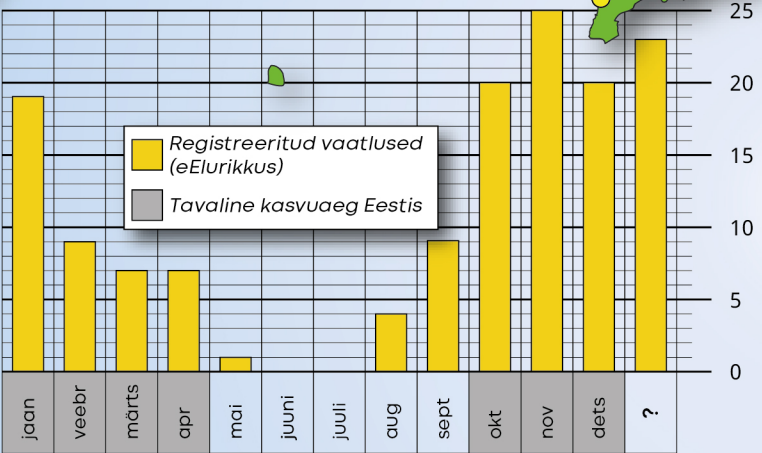
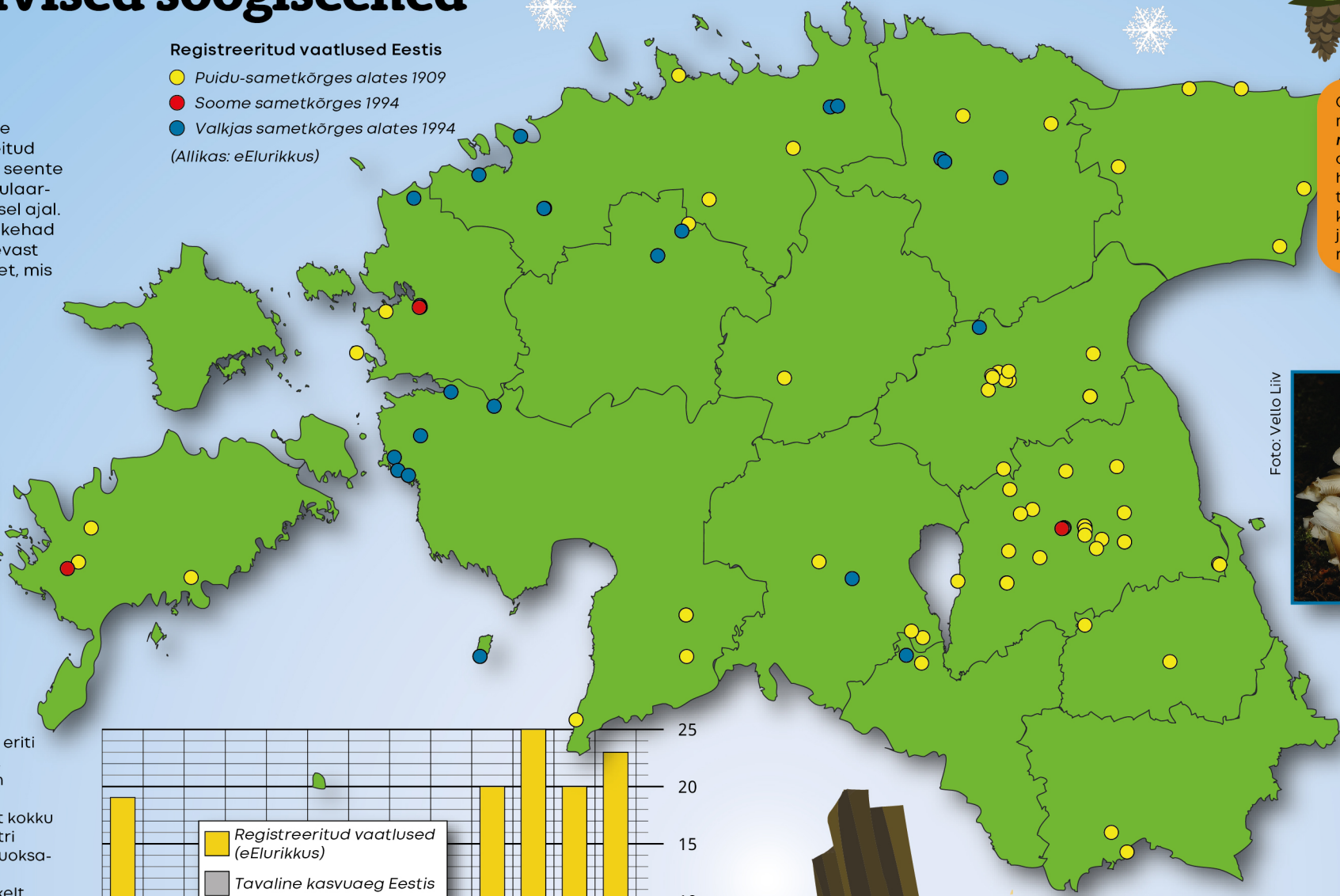
Foto: Vello Liiv

Kasvab elusatel pajudel ja surnud pajupuidul. Kohati hulgi. Küber hele, keskelt pisut tumedam. Eoslehekesed ookerjad. Teistest liikidest eristab see, et viljakehad kasvavad pigem üksikult, mitte pöösalaadselt koos. Täiesti kindlaks liigimääranguks on vaja mikroskoopi. Viljakehi võib kohata novembrist veebruarini.

Registreeritud vaatlused Eestis

- Puidu-sametkõrges alates 1909
- Soome sametkõrges 1994
- Valkjas sametkõrges alates 1994

(Allikas: eElurikkus)

On tähtis eristada *Flammulina* seeni ohtlikust mürgisest seenest jahutanukist (*Galerina marginata*)! Nad kasvavad metsas tavaliselt okaspuudel, eriti lamapuidul ega kasva nii hulgaliselt koos. Iga seen seisab eraldi, ehkki tihti võivad nad paikneda tihedalt üksteise kõrval. Iseloomulik on heleäär seenekübaral ja valge kirme seenejala alumisel osal, aga neid pole alati näha.

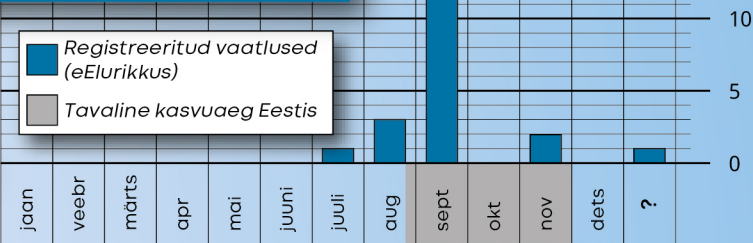
Foto: Vello Liiv

VALKJAS SAMETKÕRGES

(*Flammulina fenae*)

Foto: Vello Liiv

Valkjas sametkõrges kasvab metsas surnud lehtpuude juurtel (sarapuu, saar, kask, jalakas jne), harvem kõdupuidul, leidub harva. Kübar on heledam kui puidu-sametkõrgesel. Eoslehekesed valkjad. Viljakehad kasvavad tihedalt koos. Viljakehi võib leida alates suve lõpust, tavaliselt hilissügiseni. Talub puidu-sametkõrgesest paremini külma. Söödav värselt.

ENOKI-SEENED

Sametkõrgese liike on pikka aega kasvatatud Aasias, neid tuntakse *enoki* nime all. Kui varasemast kirjandusest võib *enoki* t ladinakeelse nimetuse järgi otsides leida puidu-sametkõrgese, siis uusimate uuringute järgi on see Aasias kultiveeritav sametkõrges, lähedane liik *Flammulina filiformis*. Ajalooliselt on neid seeni kõige rohkem kasvatatud Jaapanis, tänapäeval aga toodab enamiku *enoki*-seeni Hiina. Väliselt erinevad nad suuresti nendest, mida saab leida loodusest. Et seened saaksid pikad peenikesed varred ja väikesed kübarad, kasvatatakse neid kontrollitud tingimustes: pudelites nõrga valgustuse ja suure CO₂ sisalduse korral. Seenekasvatushuvilised saavad endale mütleeli tellida internetist.

Foto: frankenstoer / Wikimedia Commons

Toiteväärtus 100 g kohta

- Energia 153 kJ (37 kcal)
- Süsivesikud 7,8 g
- Suhkrud 0,2 g
- Kiudained 2,7 g
- Rasvad 0,3 g
- Valk 2,7 g

- Allikad:
- Elurikkuse andmebaas
 - Liiv, Vello 2022. Seened hilissügisel, talvel ja kevadel. Sinisukk, Tallinn.
 - <https://foragerchef.com/snowdrinkers-the-velvetfootenokitake/>
 - <https://www.rmke.ee/metsa-majandamine/loodusblogi/jahutanuk-ja-teised-kannuseened>